

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
Iesv, Cvrsvs Theologicvs**

in decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Secvndam Secvndæ, & Tertiam Partem D. Thomæ

Esparza Arteida, Martin de
Lugduni, 1666

II. Vtrum diuersitas & contrarietas passionum proueniat ex sola
obiectorum diuersitate, & contrarietate?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94839](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94839)

cundum naturam, vel secundum indiuiduationem eius. Quia, quæ insunt vnicuique permanenter, & per se, sunt conformia exigentiæ eius, adeoque sunt bona respectu ipsius, ac proinde sunt mala, & nociua, quæ cum aliqua eorum corruptione inducuntur vi agentis extrinseci, quale est obiectum mouens appetitum sensitium. Nocent verò magis, quæ magis dimouent à prædicto statu, & dispositione conueniente animali permanenter, & per se. Quia de causa tristitia magis habet rationem passionis, quam gaudium, & lætitia. Quia gaudium diffundit sanguinem per totam corpus, eundemque contrahit tristitia. Diffusio autem sanguinis per corpus non ita nocet animali, atque nocet contractio eius; cum sanguis sit principium vitæ, ideoque diffusionem sui foueat partes, in quas diffunditur, easdemque tantundem labefactet contractio, propter rationem contrariam. Vtraque tamen transmutatio est nociua absolute, cum contingat interire animal, tum ex transmutatione inducta per vehementem lætitiā, tum etiam ex inducta per vehementem sauitiam. Omnes itaque actus appetitus sensitui sunt propriæ passionēs, magis verò propriæ, qui sunt principium transmutationis nociuæ, & eo magis, quo magis nociua ea erit.

Art. 6. Propter prædictam actuum appetitus sensitui coniunctionem cum motu naturali corporis dimouente animal ab statu, & dispositione conueniente sibi permanenter, & per se, diuersa à diuersis imponuntur nomina eiusmodi actibus iuxta illud August. lib. 9. de Ciuit. Dei, cap. 4. *Motus animæ, quos Græci parhi appellauit, ex Latinis, quidam vt Cicero 3. Tuscul. perturbationes dixerunt, alij affectiones, alij affectus, alij expressius passiones vocauerunt.* Similiter Gregorius Nyssen. disputat. de Resur. & Anima cum sorore Macrina, cum præmisset vocem, *parhi*, id est, subdit *affectus passiones, siue perturbationes, & motus animi.* Sed iam vsus obtinuit, vt passiones potissimum nuncupentur, vt patet ex definitionibus Damasceni lib. 2. fidei Orthod. cap. 22. communiter receptis. *Passio est motus virtutis appetitiue sensibilis ob imaginationem boni, vel mali.* Et rursus: *Passio est motus irrationalis animæ per suspensionem boni, vel mali.* Dici etiam potest, *affectus immediatè inductus transmutationis corporalis*; nec non, *motus intentionalis per se, ac immediatè coniunctus cum mutatione naturali, seu Physica animalis.* In quibus non additur affectui mutatio corporalis, tanquam ratio differentialis quorundam affectuum appetitus sensitui ab aliis eiusdem affectibus. Quia omni actui appetitus sensitui commune est, vt motum cordis augeat, vel diminuat, eumque, aut intensiorem faciat, aut remissiorem, secundum systolem, aut diastolem, quam sit motus, qui conuenit cordi per se ex sua natura, ac indiuiduatione, vt dicit D. Thomas q. 24. art. 2. ad 2. & conuincit ratio paulo prius proposita, atque supponit Damascenus in prædicto capite, dicens, *operationem, quæ secundum naturam est, motum esse; passionem verò, quæ præter naturam est.* Fit itaque illud additamentum ad exponendum adæquatè conceptum passionis; & per id, quod in ea materialiter se habet, sicut corpus in homine, nempe per transmutationem corporalem; & per id, quod in eadem formaliter se habet, sicut anima in homine, nempe per affectum, & motum intentionalem. Per hæc igitur patet, actus appetitus sensitui esse, & quia ratione sunt, passiones.

Ad 1. Conceditur, passionem latè sumptam esse communem omnibus animæ potentiis: Quod solum ea ratione conuincitur. Passio tamen strictè, & propriè sumpta ad solum pertinet appetitum sensitium, vt visum est.

Ad 2. Primum, in vnoquoque genere esse maxi-

mè, & præ cæteris eiusdem generis tale, non verificatur quoad prædicata differentialia posteriorum à primo; sed quoad prædicata eidem primò cum posterioribus communia. Dictum autem est, solam passionem latè sumptam, esse communem actibus apprehensiuæ cum actibus appetitiuæ. Passio autem latè sumpta magis conuenit apprehensiuæ, quam appetitiuæ parti. Quia pars apprehensiuæ per actus suos trahit ad se obiecta, eaque in se quodammodo recipit. Quod appetitiua nequaquam præstat, cum potius ipsa feratur ad obiecta per actus suos. Quia de causa dicit Philosophus verum, & falsum esse in intellectu, atque intellectum quodammodo fieri omnia; bonum verò, & malum esse in rebus, atque voluntatem trahi ad volita. Quæ suo modo verificantur etiam de sensu, & appetitu sensitiuo.

Ad 3. Quod est magis actiuum actiuitate non subordinata minùs actiuo, nec eius vtilitati deuincta ex sua natura; id verò est minùs passiuum, quam quod est minùs actiuum, non verò quando actiuitas est subordinata vtilitati alterius. Sic, cognitio practica est magis actiua ex genere suo, quam speculatiua, seu contemplatiua, & nihilominus hæc est perfectior, magisque exempta à passionibus, & sic de similibus. Actiuitas autem maior appetitus, quam apprehensionis, est subordinata seruiliter vtilitati reliquarum potentiarum animalis, vt notatum est supra art. 4. Vnde non propterea eximitur specialiter à passione, sed magis in eam inducitur. Opposita de Deo ratio est, cum eius actiuitas nulli alij sit subordinata, sed sit propter se.

Ad 4. Quod est magis actiuum, inducit quidem maiorem effectum, sed qualem aptum est recipere passum. Dictum autem est voluntatem esse expertem passionis strictè talis, eiusdemque esse capacem appetitum sensitium. Bonum itaque vniuersale inducit actum perfectiorem, ideoque & passionem maiorem, sumendo passionem latè, quam bonum particulare, sed hoc inducit simul passionem strictè talem propter naturam passi, in quod agit.

Ad 5. Licet anima hominis sit secundum se incorruptibilis; est tamen corruptibilis quoad potentias organicas, ideoque secundum easdem, est propriè, ac strictè passibilis.

Ad 6. Aliquando sumitur passio in summo rigore pro ea determinatè affectione, & transmutatione, quæ est nociua. Atque passione sic sumpta, dicimur absolute agere contra passionem, quando vitamur peccatum superato impetu passionis trahentis ad illud, tamen id fiat adnitente simul alia passione minimè nociua, sed magis vtili, & sic de similibus. Atque in hoc sensu loquitur Apostolus, vt patet ex eius verbis. Quapropter transeat pronunc, quod tamen in quæst. sequenti apparebit esse falsum, nihil agere voluntatem, non cooperante aliqua passione propriè tali. Non enim inde concluditur non peragi plura ab eadem voluntate absque passione, & contra passionem propriissimè, & summè talem, iuxta notationem, & rationem præmissam art. 1. & 2. in fine.

QVÆSTIO II.

*Vtrum diuersitas, & contrarietas passionum
proueniat ex sola obiectorum diuersitate,
& contrarietate?*

Videtur non inde solum prouenire. 1. Quia spes, & desperatio: audacia, & timor distin-

guuntur inter se, atque inuicem opponuntur; & tamen singuli binarij versantur circa obiectum adequatè idem. Quia spes tendit ad consecutionem boni ardui, de qua diffidit, & à qua recedit desperatio; & similiter audacia aggreditur malum vitæ difficile, à quo refugit, & cui succumbit timor. Ergo distinctio, & oppositio passionum non prouenit ex sola distinctione, & oppositione obiectorum.

2. Animus mouetur affectibus, sicut corpus mouetur gressibus. In corpore autem accessus, & recessus distinguuntur, & opponuntur inter se absque vlla distinctione, vel oppositione ex parte termini à quo, & ad quem; cum sit prorsus idem terminus, ad quem modò accedimus, & à quo modò recedimus. Similiter ergo in affectibus contingere potest, vt sit in eis distinctio, atque oppositio respectu obiecti adequatè eiusdem.

3. Quot sunt principia specie distincta, atque opposita inter se respectu affectuum alicuius generis, tot sunt principia distinctionis, & oppositionis inter eosdem affectus. Principia autem affectuum, & passionum non sunt sola obiecta, circa quæ versantur, sed etiam potentia, à quibus, & in quibus oriuntur, & recipiuntur. Ergo affectus, & passionem non distinguuntur, & opponuntur ratione obiectorum tantum, sed etiam ratione potentiarum.

4. Occurrente eodem obiecto diuersimodè dispositis, diuersi, atque contrarij exsurgunt affectus. Audax enim assurgit in audaciam, & timidus succumbit timori, sub apprehensione eiusdem mali vitæ difficilis. Ergo diuersitas, & oppositio affectuum, tam prouenire potest ex parte subiecti, quam ex parte obiecti.

5. Amor, qui versatur circa bonum secundum se, & spes, quæ versatur circa bonum difficile, ac arduum, distinguuntur inter se specie. Et tamen difficultas non habet rationem obiecti. Nec enim spes afficitur ad difficultatem, sed ad solam bonitatem, quæ est difficilis. Idem dicitur eadem ratione de affectibus, circa bonum præsens, & absens, nec non circa bonum præscindens à præsentia, & absentia. Duri igitur potest diuersitas specifica affectuum absque vlla diuersitate specifica obiectorum mouentium ad illos.

6. Affectus distinguuntur inter se ad eum modum, quo inter se distinguuntur apprehensiones, atque illi correspondent istis iuxta quadam proportionem, vt habetur ex 6. Ethic. cap. 3. Apprehensiones autem sæpe distinguuntur inter se ex solo modo tendendi, vt apparet inter alia ex actu simplicis apprehensionis, & ex actu æstimationis, quos circa idem obiectum distinguit specie Philosophus 2. de anima text. 154. diuersosque illis effectus attribuit. Ergo similiter affectus distinguuntur inter se specie ex solo modo tendendi diuerso circa idem obiectum.

7. Numerus affectuum diuersorum, atque combinationum oppositionis inter ipsos est diuersus apud diuersos, immò etiam apud eosdem in diuersis locis, vt apparet legenti Philosophum lib. 1. Ethic. & lib. 2. Rhetor. Diuum Thomam, quæst. 23. art. 4. Galenum lib. de curandis animi morbis. Philosophus enim in priori loco suprema omnia passionum classes decennario numero complectitur: in posteriori verò loco numerat tredecim. At Diuus Thomas vbique vndecim constituit, & differt præterea à Philosopho qualitate affectuum, quos exponit. Quia Philosophus in priori loco non meminit fugæ, & spei, quas vbique suggerit D. Thomas in sua passionum recensione. Vterque verò omittit verecundiam, quam alij connumerant cæteris passionibus. Galenus passiones dicit omnes esse octo;

similisque discrepantia est frequens apud alios etiam authores. Huic autem diuersitati nullus est locus, si diuersitas, & oppositio passionum tota esset penes obiecta. Quorum videlicet, quatenus pertinentium ad sensum, diuersitas, & oppositio mutua est omnibus, vel etiam mediocriter doctis, peræquè manifesta.

Art. 1. Respondetur. Diuersitas, & oppositio eorum, quæ vni, eidemque insunt relatiue ad plura, ex sola eorundem plurium diuersitate, & oppositione prouenire potest. Quia omnis diuersitas relatiuum dependet essentialiter ex diuersitate, & oppositione extremorum, inter quæ versantur. Patet autem, ex parte extremi, quod est vnum, ac idem respectu omnium, nullam posse suboriri diuersitatem, aut oppositionem; cum vnum, & idem supersit aptum facere idem, si secundum se præcisè consideretur, nec sit agens liberum. Tota igitur diuersitas, & oppositio, necesse est, vt oriatur ex sola diuersitate, & oppositione eorum plurium, ad quæ illud vnum refertur. Vnaquæque autem anima, quatenus sensitua est, refertur per suos actus ad omnia promiscuè sensibilia, tum vt est apprehensiuæ, tum vt appetitiuæ est. Necesse igitur est, vt omnes, tam apprehensiones, quam appetitiones distinguantur, & opponantur inter se iuxta solam diuersitatem, & oppositionem obiectorum, circa quæ versantur.

Art. 2. Hinc apparet inutiliter eos laborare, qui diu, multumque disputant de distinctione, seu indistinctione potentia apprehensiuæ, & appetitiuæ; nec non appetitiuæ concupiscibilis, & irascibilis, tum inter se, tum ab anima substantia, vt inde deducant diuersitatem aliquam specificam, aut genericam inter alios, atque alios actus animæ. Quia licet ponatur eidem animæ inesse diuersas potentias, eadem tamen diuersitas reuocanda tandem est ad diuersitatem formalem, vel realem obiectorum, circa quæ versantur; idque eadem ratione, quæ circa actus ponderata modò est. Satiùs igitur est, si tota actuum diuersitas vniformiter reuocetur ad diuersitatem obiectorum; quandoquidem ad eandem recurrentium tandem est, tametsi interponatur distinctio & diuersitas qualiscunque potentiarum, breuiusque, ac commodius iter est per lineam rectam, quam per gyrum, cæteris paribus, vt paria sunt in præsentia, nisi quòd obiecta sint notiora, quam potentia, atque hoc etiam nomine est melior expositio per obiecta. Ij verò magis exorbitant, qui dicunt aliquos affectus distinguuntur ex parte potentiarum, alios ex parte obiectorum. Quasi verò affectus aliqui distinguuntur ex parte potentiarum, quin eo ipso distinguantur etiam ex parte obiectorum. Quod planè repugnat, cum potentia ipsa distinguantur inter se, apud omnes agnoscentes distinctionem earum mutuam, relatiue ad obiecta non solum specie, sed genere diuersa. Vnde necesse est, vt omnes cuiusque potentia actus differant maxima quadam differentia ab omnibus alterius potentia actibus ex parte obiecti. Ad obiectorum itaque diuersitatem, & contrarietatem, expedit vnice recurrere pro legitima, & clara expositione diuersitatis, & oppositionis affectuum.

Art. 3. Prima autem, & vniuersalissima diuersitas, & oppositio obiectorum appetitus sensitui est, quæ datur inter bonum, & malum sensibile, sicut summa diuersitas, & oppositio obiectorum partis apprehensiuæ est penes verum, & falsum. Quia obiectum motuum adequatum appetitus est bonum, atque appetitus sensitui est bonum sensibile, cui opponitur vniuersaliter sensibile malum. Ad bonum sensibile referuntur omnes affectus profectui;

ad

ad malum verò omnes affectus auersatiui. Prima igitur, atque vniuersalissima diuisio affectuum est in prosecutionem, & fugam. Sequitur mox diuisio boni, & mali in bonum facile consequibile, seu præscindens à difficultate, & bonum difficile, ac arduum, seu quod obtineri, ac haberi absque victoria difficultatis minimè potest. Idemque dicitur de malo facile, aut difficulter vitabili. Et quidem dubitari minimè potest, quin affectus sortiantur specificam inter se differentiam relatiuè ad bonum secundum se, & relatiuè ad bonum superatiuum difficultatis. Quia bonum quatenus superatiuum difficultatis sibi adiunctæ superaddit bono secundum se rationem formalem, peculiarem distinctiuam, ac discretiuam eiusmodi boni à bono secundum se, seu non superatiuo difficultatis. Cum ergo sufficiat ad distinctionem specificam actuum animæ diuersitas, ac dissimilitudo formalitatum correspondentium ipsis ex parte obiecti; pater affectus, qui versantur circa bonum, & malum secundum se dissidere specie ab affectibus, qui versantur circa bonum, & malum difficile, quatenus difficile est. Posteriores namque isti affectus sunt intrinsecè pugnaces, ac contentiosi, tenduntque ex sua natura ad victoriam difficultatis, quæ inest consecutioni, & conseruationi boni, atque vitæ boni. Priores verò affectus sunt ex sua natura pacifici, & quieti, ac desides. Quia visu appetitiua mouetur, ac incitatur cum hac differentia ab utroque eo, & bono, & malo.

Art. 4. Vtrumuis autem, tam bonum, quam malum subesse vltèrius potest triplici alij differentia. Vtrumuis enim potest esse præsens, vel absens, seu possessum, vel non possessum; potestque proponi appetitui; vt præscindens à præsentia, & absentia, seu à possessione, & non possessione. Quæ differentia obiectiuæ sufficiunt similiter ad diuersitatem specificam actuum. Quia possessio cuiuscumque boni superaddit ratione sui peculiarem quandam bonitatem, vltra eam, quæ conuenit rei possessæ secundum se; & similiter de malo proportionè seruata. Ergo affectus, qui fertur ad bonum, vt præsens, ac possessum differt specie ab affectu, qui versatur circa idem bonum, vt absens. Quia hic posterior affectus prosequitur bonum, quatenus subest malo opposito bonitati peculiari, quam dictum est adesse obiecto prioris illius affectus. Idemque dicitur de affectibus circa malum præsens, & absens. Eadem autem ratione affectus, qui versatur circa bonum, vel malum, quatenus præscindens ab absentia, & præsentia, differt specie ab affectibus, qui feruntur ad obiectum, vt affectum alterutra ex illis differentia. Quia ad affectus, qui feruntur ad bonum, & malum, vt præscindens à præsentia, & absentia, non mouent, nec cooperantur rationes peculiæ bonitatis, & malitiæ, quas dictum est, esse indistinctas ab eadem, & præsentia, & absentia. Desunt igitur eiusmodi affectibus prædicata peculiaria, quæ insunt affectibus circa bonum, & malum, siue, vt præsens, siue, vt absens determinatè.

Art. 5. Tres itaque dantur coniugationes affectuum inuicem oppositorum, circa bonum, & malum facile, seu præscindens à difficultate consequendi, & vitandi. Prima coniugatio est amoris, & odij, seu abominationis, quorum alterum prosequitur bonum secundum se, alter auertitur à malo secundum se. Secunda coniugatio est desiderij, seu concupiscentiæ, & fugæ, seu auersationis, quorum alterum fertur ad bonum, vt absens, & consequibile, altera ad malum, vt imminens, & vitabile. Tertia coniugatio est gaudij, seu delectationis, & tristitiæ, quorum alterum incumbit bono, vt præsentem, & fructum, altera succumbit malo, vt præsentem,

R. P. de Espinosa Curs. Theol. Tom. II.

eoque angitur. Omnes porro istæ sex passiones dicuntur propriæ animæ; quatenus concupiscentis, omnèque promiscuè appellari consueuere concupiscentiæ. Cuius ratio est, quia plerisque hominibus desunt frequentius, quàm adsint plerique eorum, ad quæ afficiuntur, atque iis concupiscentis, & conquirendis vires animi maximas, partemque temporis maximam impendunt. Nec mirum est nomen affectus vniuersaliùs, magisque familiaris, ac noti cæteris eiusdem generis affectibus communicatum esse.

Art. 6. Circa bonum, & malum arduum distinguuntur similiter tres aliæ coniugationes affectuum inuicem oppositorum; sed modo longè diuerso. Quia nulli bono, quatenus præsentem iam, & possessum conuenit arduitas; cum possessio haberi non possit, nisi superata iam, & exclusa omni arduitate boni possessi. Consequenter, quodlibet bonum quatenus præscindens ab absentia, & præsentia, eo ipso præscindit ab arduitate, & carentia arduitatis. Quapropter affectus, qui versantur circa bonum, & malum difficile, ac arduum, non possunt inter se differre ratione præsentia sui obiecti, aut ratione præcissionis à præsentia, & absentia, sed alius inter eos distinctionis, ac oppositionis mutua modus intercedit. Prima igitur coniugatio eiusmodi affectuum inuicem oppositorum est spei, & desperationis, quarum altera versatur circa bonum arduum absens, cuius bonitas, & cõsequibilibitas proponitur, vt præponderans arduitati, ac difficultati; altera verò versatur similiter, circa bonum arduum absens, cuius difficultas, ac arduitas proponitur è cõuerso, vt præponderans bonitati, & cõsequibilibitati. Secunda coniugatio est audaciæ, & timoris, quarum altera respicit malum difficulter vitabile, cuius malitia, & vitabilitas proponitur, vt præponderans difficultati vitandi; alter verò respicit similiter malum difficulter vitabile, cuius difficultas, & arduitas proponitur è cõuerso, vt præponderans malitiæ, & vitabilitati.

Art. 7. Ratio distinguendi hoc modo passiones inuicem contrarias, circa bonum, & malum difficile, nititur mixtione, seu quasi mixtione bonitatis, & malitiæ in eiusmodi, tam bono, quàm malo. Nempe quoddam aliquod bonum sit difficulter consequibile, est aliquod malum adiunctum illi bono, quatenus difficultas consequendi excludit facilem consecutionem, quæ est circumstantia continens in se peculiarem quandam bonitatem, specialiter appetibilem per se. Similiter in malo difficulter vitabili, vitabilitas continet in se bonitatem quandam peculiarem oppositam inuitabilitati mali, quæ est malitia quædam peculiaris, seorsum odibilis per se. Vtrumuis igitur ex eiusmodi extremis potest terminare affectum, tum prosecutionis, tum fugæ, prout contigerit præualere in ea mixtione, seu quasi mixtione rationem, vel bonitatis, vel malitiæ. Manifestum porro est mixtum, seu quasi mixtum, in quo præualet ratio bonitatis rationi malitiæ dissidere specie à mixto, in quo præualet è cõuerso ratio malitiæ rationi bonitatis; adeoque posse actus eandem eatenus specie diuersos, & oppositos inter se, tam circa bonum mixtum malo, quàm circa malum mixtum bono. Manifestum rursus est non posse concipi modo spem; modò desperationem circa bonum difficile, aut modò audaciam, modò timorem circa malum difficile, quin per æstimatiuam proponatur, modò bonitas, vt præponderans malitiæ, modò malitia, vt præponderans bonitati. Quia cum appetitus sensitiuus non sit potentia libera, & electiua, sed necessaria; fieri non potest, vt erumpat in affectus diuersos, atque inuicem oppositos, quin præeat propositio rationis obiectiuæ similiter diuer-

sa, atque opposita, & praevalentis respectu rationis obiectivae, quae praetermittitur, seu materialiter se habet respectu affectus. Spes igitur, & desperatio, audacia, & timor distinguuntur inter se, atque opponuntur modo dicto ex parte obiecti, & non per solum conceptum accessus, & recessus respectu eiusdem termini, seu obiecti adequatè eiusdem, quoad ultimum, & adequatum suum conceptum, ut communiter dici consuevit, videturque doceri ab ipso etiam D. Thoma, quaest. 23. art. 2. Qui tamen plurimum re ipsa distat à sententia modernorum distinguunt eos affectus ex solo modo tendendi, nobisque aperte suffragatur, quoad eorum distinctionem provenientem ex diversitate rationis formalis obiectivae, ut patet manifestè ex iis, quae docet infra quaest. 40. art. 4. c. ad medium, & de veritate q. 26. quae est de passionibus art. 4. ubi inter alia sic habet: *Propria distinctio ipsius irascibilis est, ut passiones eius distinguantur secundum excedens facultatem appetentis, vel non excedens, & hoc secundum estimationem. Ista enim, &c.*

Art. 8. Superest postremo affectus irae, qui versatur circa malum praesens, quatenus difficulter abiicibile est. Malum enim, quatenus proponitur, ut iam afficiens animal, simulque, ut reiciibile, excitat affectum abominatum mali, ut praesentis, & intentionum exclusionis eius, superata difficultate, quae est in excludendo. Hic affectus nullum habet affectum proprium partis sensitivae sibi formaliter contrarium. Primum enim, si bonum contrarium illi malo proponatur, ut praesens, impossibile est simul proponi, ut arduum. Quia praesentia boni non contingit, nisi postquam superata, & sublata est omnis eius difficultas, ac arduitas. Unde ex nullo bono praesenti potest oriri alius affectus, quam gaudij, & delectationis, qui pertinet ad partem concupiscibilem, ut dictum est. Deinde si malum praesens proponatur, ut penitus irrecipibile, solum sequitur affectus tristitiae, qui similiter pertinet ad partem concupiscibilem. Denum si idem malum praesens proponitur, ut reiciibile quidem, sed cum difficultate reiciendi, quae praevaleat bonitati reiectionis, sequitur similiter affectus tristitiae perinde, aut ferè, atque si proponeretur purum malum praesens penitus irrecipibile. Patet igitur affectui irae, nullum correspondere affectum formaliter, & sub uniformi obiecti ratione sibi contrarium, atque adeò mitatem, seu mansuetudinem contrariam irae, quod ad partem sensitivam attinet, non esse affectum aliquem positivum, sed purum defectum irae, & cessationem à motu, atque consistere in pura priuatione, seu negatione, ut docet D. Thom. q. 23. art. 3. cum Philosopho lib. 3. Ethic. cap. 5. & lib. 2. Rhet. c. 1. initio, quibus ego assentior pro nunc, licet non sine aliquo scrupulo, qui ex nuper indicatis, facile transparet consideranti, & infra dicetur ex professio quaest. 41. Omnes autem affectus, circa bonum, & malum difficile, fortiuntur denominationem ab isto postremo affectu irae, & dicuntur pertinere ad partem irascibilem, seu ad animam, quatenus irascibilis est. Ratio est similis rationi, ob quam dictum est omnes affectus circa bonum, & malum praescindens ab arduitate, denominari ab affectu concupiscentiae. Quia videlicet sicut plerumque bona prosequibilia ab hominibus, plerumque ipsi defunt, ideoque in concupiscendo, ac desiderando vires suas omnes praecipue exercent, ita per consequens plerumque premuntur praesentia malorum detestabilium ab ipsis, ideoque vires suas omnes superativas difficultatum plerumque, & maxime exercent irascendo, seu superando difficultates reiciendi mala praesentia, atque ex affectu utrobique magis familiari; magisque noto denominan-

tur reliqui omnes affectus pertinentes ad unumquodque genus ex praedictis.

Art. 9. Omnes porro passiones sub utroque eo genere contentae ad undecim omnino classes reuocantur, ut euincit sufficiens partium enumeratio ex parte obiectorum, & quibus ostensum prius fuit provenire omnem inter passiones diversitatem. Liqueat rursus sex priores classes pertinere ad partem concupiscibilem, seu ad animam, quatenus concupiscentem, atque triplicem ex illis confici binarium affectuum inuicem oppositorum, amoris, & odij, concupiscentiae, seu desiderij, & fugae, gaudij, & tristitiae. Quinque verò reliquae passiones pertinent ad partem irascibilem, seu ad animam, quatenus irascientem, ex quibus conficitur similiter hic oppositionis ordo; spes & desperatio; audacia, & timor; ira, & priuatio irae; seu ira, & tristitia omnino conueniens cum affectu huius nominis, pertinente ad partem concupiscibilem, vel certè valde similis eidem. In hunc igitur modum omnis passionum diversitas, & oppositio, ac contrarietas provenit ex sola obiectorum, circa quae versantur diversitate, & contrarietate.

Ad 1. Conueniunt quidem obiectum spei, & obiectum desperationis in conceptu boni ardui, seu difficulter consequibilis. Ceterum non omne tale bonum est eiusdem rationis, quoad mutuam comparisonem bonitatis consequibilis, & difficultatis superanda, ut obtineatur. Quia aliquando proponitur bonitas, ut digna, pro qua obtinenda superetur difficultas, quae ipsi inest. Aliquando verò proponitur tam exigua bonitas, & tam magna difficultas, ut non appareat eadem bonitas digna, pro cuius consecutione fiant tanti sumptus. In priori euentu, sequitur spes: in posteriori, sequitur desperatio; nec fieri potest ex vi appetitus sensitui secundum se, quae ex potentia necessaria, ut oppositum contingat. Cum ergo diversitas illa obiectivae, sit admodum manifesta, manifestum planè est, spem, & desperationem differre, atque opponi inter se ex parte obiecti, licet obiectum utriusque contineatur uniformiter sub conceptu quodam genérico, & abstracto boni ardui absentis, seu obiecti absentis compositi ex bonitate, & malitia. Quod unum fefellit opinantes, spem, & desperationem dissidere inter se ex solo modo tendendi. Idem dicitur suo modo de audacia, & timore.

Ad 2. Accessus, & recessus corporalis non attingunt per seipsos immediatè motiua accedendi, & recedendi, quae attingunt immediatè per seipsos amor, & odium, prosecutionis, & fugae appetitus tum sensitui, tum rationalis. Motiua autem amoris, & odij: prosecutionis, & fugae necesse est, ut distinguantur inter se specie. Nec enim fieri potest, ut idem secundum idem moueat promiscue ad amorem, & odium: prosecutionem, & fugam. Quapropter accessus, & recessus intentionalis, & affectiuus semper habent ex parte motiui formalis, unde distinguantur inter se specie; tamen fieri possit, ut obiectum materiale, quod prosequitur vnus affectus, & à quo alius affectus refugit, sit prorsus idem. Non est igitur adequata, nec est ad rem comparatio accessus, & recessus intentionalis, ac affectiuus cum accessu, & recessu corporali; sed magis facienda est comparatio cum voluntate accedendi, & cum voluntate recedendi, quas constat dissidere inter se ex parte motiui formalis.

Ad 3. Verum est omnia, & quaelibet principia specie diuersa posse inducere specificam diuersitatem in effectus. Verum si specifica diuersitas aliquorum duorum principiorum dependeat ex diuersitate specifica principiorum ipsis cooperantium, ad
hac

hæc demum sola comprincipia reuocanda necessaria erit tota diuersitas specifica effectuum. Ita verò res habet in præsentia: Quia etiam si ponatur inesse animæ duas potentias specie distinctas, alteram concupiscibilem, alteram irascibilem, negari nihilominus non potest; neque ab ullo negatur auctore, distinctionem specificam earum potentiarum prouenire mediata, vel immediate ex diuersitate obiectorum, circa quæ versari possunt. Necessè igitur est, vt omnis qualiumcunque affectuum distinctio specifica, & generica reuocetur mediata, vel immediate ad solam diuersitatem specificam, vel genericam obiectorum.

Ad 4. Diuersa in diuersis dispositio præuia animi, vel corporis potest inducere in eisdem affectus specie diuersos circa obiectum realiter ac materialiter idem, atque eatenus assumit bene obiectio. Caterum fieri non potest, vt eadem illa diuersitas præuia dispositionis inducat immediate diuersitatem eam affectuum, sed necesse est, vt prius inducat immediate tantumdem diuersitatis in cognitione directiua affectus. Quia affectus solam sequitur immediate cognitionem, qua dirigitur, atque obiectum, prout representatum per ipsam. Cognitionem autem nequit esse diuersa, nec habere diuersam vim mouendi appetitum, eundemque cogendi ad diuersum affectum, quin ex parte obiecti representet diuersam rationem formalem bonitatis, aut malitiae. Diuersa igitur dispositio præuia animi, vel corporis non aliter inducere valet diuersitatem affectuum, nisi inducendo prius diuersam apparentiam rationis formalis obiectiue sic, vel aliter trahentis potentiam appetitiuam. Quia de causa Philosophus, vt exprimeret diuersitatem affectuum prouenientem ex diuersa cuiusque dispositione præuia permanenti, dixit, 3. Ethic. c. 5. *Qualis quisque est, talis finis videtur ei*; nimirum, vt præponderans, vel non præponderans fini opposito, iuxta dicta supra art. 6. & 7. circa illos ipsos affectus audacis, & timidi.

Ad 5. Licet spes non respiciat, tanquam motuum suum formale, vel etiam partiale, difficultatem, quæ inest bono sperato, bonitatem tamen eius respicit formaliter, tanquam superatiuam eius difficultatis, seu tanquam dignam, pro qua obtinenda superetur eadem difficultas. Quæ quidem formalitas est diuersa à conceptu bonitatis secundum se, non allicientis voluntatem ad pugnam cum vlla difficultate, atque ad eam superandam. Idem dicitur suo modo de cæteris affectibus, quorum meminit obiectio, vti apparet clarius ex dictis supra art. 4. Rationes autem formales obiectiue, quæ distinguuntur inter se ratione, perinde sufficiunt ad distinctionem, & diuersitatem realem actuum, qui feruntur ad illas, atque sufficiunt obiecta realiter inter se distincta, atque diuersa, vt ostensum est q. 3. de Virt. Theol. ad 1. & 2.

Ad 6. Imò quia verum est affectus distinguuntur inter se, sicut cognitiones inter se distinguuntur, verum quoque est affectus nunquam vltos distinguuntur posse nulla existente distinctione obiectorum, aut rationum formalium, ad quas feruntur. Quia nullæ duæ cognitiones possunt inuicem dissidere, quin intellectus ad ipsas determinetur per diuersa obiecta, aut diuersas eatenus formalitates obiectiue, de quo alibi pluribus. Minimè verò omnium fieri potest, vt absque diuersitate ex parte obiecti erumpat intellectus in eas cognitiones inuicem diuersas, quibus cum comparari idoneè possunt spes, & desperatio; audacia, & timor. Quos enim uerò binarios affectuum, vel maximè contendunt auctores nobis contradicentes, distinguunt inter se ex solo modo tenden-

di absque vlla diuersitate ex parte obiecti. Binarij autem cognitionum correspondentes illis affectibus, quorum alter est prolecatio, & alter fuga, sunt affirmatio, & negatio; Quæ quidem possunt habere idem omnino obiectum materiale, fieri tamen nequaquam potest, vt habeant idem omnino motuum formale. Nunquam enim determinare poterit intellectum, ad negandum aliquid, illud ipsum, quod determinare potest ad affirmandum idem. Ergo neque fieri potest, vt determinet appetitum, ad prosequendum aliquid per spem, illud ipsum, quod determinare potest eundem appetitum ad fugiendum ab eodem obiecto per desperationem, & sic de similibus. Philosophus in illo loco nullum tradit principium vniuersale de distinctione, vel indistinctione obiectorum pro distinctione actuum; sed solum dicit, intuentem leones pictos non affici; affici verò videtur propè leones veros, propter diuersitatem estimationis in priori, & posteriori euentu, in quo diuersitas obiecti satis profecto magna apparet. Quanta nimirum est inter leonem verum, & picturam leonis, eiusdemque præsentiam, & absentiam. Vniuersim autem estimatione iudicat, seu quasi iudicat de conuenientia, aut disconuenientia obiecti, respectu ipsius iudicantis, non solum in abstracto, & secundum se præcisè, sed prout hic, & nunc à quo sic considerato abstrahit adæquatè, vel saltem inadæquatè cognitio non estimans, seu purè apprehendens. Differunt igitur manifestè ex parte obiecti.

Ad 7. Diuersa apud diuersos passionum enumeratio, atque classum, ad quas reuocantur partitio non orta est ex distinguibilitate passionum independentè à distinctione obiectorum; sed ex diuersa obiectorum consideratione, iuxta intentionem vniuersaliusque directam principaliter ad determinatas quasdam conditiones obiectorum. Quod absque latione veritatis multipliciter fieri potest. Et quidem subdiuisiones passionum à nobis inuicem distinctarum, quamplures vltius fieri possunt. Quia supersunt plures alia subdiuisiones obiectorum formalium specie, imò, & genere inuicem distinctorum. Sed commodissimum visum est, vniuersalissimam initio diuisionem præmittere, quæ, & complecteretur sub se omnia alia genera, & species passionum, in quas alia vltius diuisiones fieri possunt, simulque ob oculos poneret distinctè præcipuas quasque differentias passionum, quarum expositio idoneè perducere potest ad methodicam reliquarum minutionum, ac contractiorum differentiarum declarationem, vti feliciter, & comprehensiuè præstitit præsertim D. Thomas post Philosophum.

QVÆSTIO III.

Vtrum omnes passionessint malæ?

Videntur omnes esse malæ. 1. Quia omnes passioness prosequuntur, ac fugiunt bonum, & malum sensibile ratione sui, & constituendo in ipsis centrum, ac finem suum vltimum, habentque vim inclinandi, & alliciendi voluntatem, vt idem circa eadem faciat per actus suos. Hoc autem est intrinsecè turpe, ac inhonestum. Ergo omnes passioness, quantum est de se, sunt nociuæ respectu voluntatis, ac proinde sunt malæ.

2. Omnis passio dimouet animal à statu, & dispositione sibi connaturali, addendo, vel detrahendo aliquid vltra, vel citra id, quod exigit animal secundum se, adeoque continet semper aliquid in se, quod est præter naturam. Omne autem, quod est

A 4 præter